

ژئوتوریسم و گردشگری پایدار استان هرمزگان

محسن جان‌پرور^۱، آرش قربانی سپهر^۲

چکیده

گردشگری صنعتی درآمدزا و با صرفه اقتصادی بسیار مناسب است که با ایجاد تبادلات فرهنگی و اجتماعی میان ملل مختلف به خاطر فقدان آلودگی‌های زیست‌محیطی امروز بسیار مورد توجه است. جاذبه‌های طبیعی هر کشوری در جذب گردشگر نقش بسزایی دارند. از طرفی امروزه نهادهای متولی صنعت گردشگری در سراسر دنیا، به امور گردشگری در طبیعت و در ورای آن به لزوم حفظ محیط زیست بیش از هر زمان دیگر اذعان دارند. ژئوتوریسم شاخه‌ای از اکوتوریسم است که در آن گردشگران بازدیدکننده به دنبال مشاهده جاذبه‌های مورفولوژیکی و طبیعی هستند. از این رو استان هرمزگان یکی از مهمترین سواحل جنوبی ایران به لحاظ گردشگری است و از جاذبه‌های طبیعی متعدد و بی شماری برخوردار است. از جمله مهمترین ویژگی‌هایی که این منطقه را به عنوان یک مکان دارای خصوصیات بارز ژئوتوریسمی معرفی می‌کند، می‌توان جنگل‌های حرا، رودخانه‌ها و چشمه‌های فراوان، دریا و سواحل و جزایر متعدد مانند جزیره قشم (تنها منطقه ژئوتوریسمی ثبت شده در یونسکو) و همچنین گنبد‌های نمکی بی نظیر را نام برد. به‌طور کلی هدف از این پژوهش بررسی و شناسایی پتانسیل‌های طبیعی و فرهنگی و تاریخی استان هرمزگان است. پژوهش حاضر به لحاظ هدف، از نوع کاربردی و از نظر ماهیت و روش، از نوع تحقیقات کیفی و از لحاظ گردآوری اطلاعات بر پایه مطالعات و بررسی‌های کتابخانه‌ای-اسنادی و میدانی است.

واژگان کلیدی: ژئوتوریسم، ساحل، جاذبه‌های طبیعی، خلیج فارس، هرمزگان.

۱- استادیار جغرافیای سیاسی دانشگاه فردوسی مشهد

۲- دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلام شهر

مقدمه

گردشگری صنعتی است که آثار اقتصادی و اجتماعی قابل توجه دارد. ایجاد اشتغال و دستیابی به درآمد ارزی پایدار و مناسب و همچنین شناخت متقابل فرهنگی در راستای صلح و وفاق بین‌المللی از آثار اقتصادی و اجتماعی این صنعت است. جاذبه‌های گردشگری با توجه به میزان جذابیت خود می‌توانند گردشگران را به سوی خود جذب نمایند و در این زمینه ساختار جذاب این جاذبه‌ها در زمینه جذب گردشگر دارای اهمیت بسیار است (Cartner, 2002: 13). در واقع ساختار گردشگری یک مکان در برگیرنده عواملی است که می‌تواند انگیزه بیشتری را برای تقاضای گردشگری در آن فراهم آورد (Law, 2002: 142) و ساماندهی گردشگری در یک مکان با برنامه‌ریزی برای شناخت رفتار گردشگران در آن مکان آغاز می‌شود (Bansal et al, 2004: 25). ژئوتوریسم به عنوان یکی از شاخه‌های گردشگری مسئولانه (اروجی، ۲: ۱۳۹۱)، در مفهوم جغرافیایی و در قالب بررسی مکان و همچنین شناخت و حفاظت از میراث زمین (Reynard et al, 2008: 226) و در امر برنامه‌ریزی سرزمین و سازماندهی فضایی مورد بررسی قرار می‌گیرد (صمدزاده و همکاران، ۱۶: ۱۳۸۹).

ژئوتوریسم که مفهوم آن در ابتدا گردشگری زمین‌شناسی عنوان شده در آخرین مطالعات محققان گردشگری جغرافیایی معنی شده، که مفهوم آن سرمایه‌گذاری، بازدید و بهره‌برداری از جاذبه‌های طبیعی بدون لطمه‌زدن به طبیعت است. این تعریف مفهومی فراگیر تر از پیش داشته و دامنه وسیعی را در بر می‌گیرد به‌طور کلی بازدید از جاذبه‌های زمین‌شناسی امروزه یکی از شاخه‌های اصلی ژئوتوریسم را تشکیل می‌دهد (مهندسیین مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶). ژئوتوریسم به عنوان یک نوع توریسم پایدار است که روند رو به رشدی را در توریسم جهان نشان می‌دهد. ژئوتوریسم و اکوسیستم هر دو زیرمجموعه توریسم وابسته به طبیعت هستند با این تفاوت که اولی به طبیعت بی جان می‌پردازد و بر اساس پدیده‌های زمین‌شناسی است و دومی طبیعت جاندار را مدنظر دارد. دولت‌ها از این نوع گردشگری به عنوان یک علامت برای توریست خوب یا نام می‌برند که می‌تواند بسیار ارزان و در دسترس باشد. از این رو ایران از نظر جاذبه‌های طبیعت‌گردی دارای ظرفیت‌های بالایی است (اسلامی زاده، ۱: ۱۳۸۹). لیکن تاکنون تنها یک ژئوپارک در ایران از طرف یونسکو به ثبت رسیده که جزیره قشم است.

مناطق ساحلی کشور به واسطه قرار گرفتن در زون‌های مختلف ساختاری زمین‌شناسی وجود عوامل و فرایندهای محیطی متفاوت، مناظر طبیعی متفاوتی وجود دارد که برخی از دیدگاه ژئوتوریسم دارای جاذبه زیادی بوده. استان هرمزگان یکی از مهم‌ترین و استراتژیک‌ترین استان‌های ایران است که از جاذبه‌های منحصر به فردی چون جنگل‌های حرا و مرغوب‌ترین مروارید جهان و

ده‌ها پدیده طبیعی برخوردار است. استان هرمزگان به لحاظ اقتصادی، سیاسی و ترانزیتی یکی از مهم‌ترین مناطق مناطق ایران است که از نظر گردشگری نیز دارای اهمیت بسیار بوده و بدین لحاظ همواره در طول تاریخ مورد طمع کشورهای دیگر بوده است (مهندسین مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶). این نوع گردشگری بدون نیاز به هزینه‌های گزاف اولیه می‌تواند سبب افزایش درآمد ملی و اشتغال‌زایی شود و از طرف دیگر توسعه پایدار منطقه را به همراه آورد.

طرح مسئله و اهمیت موضوع

امروزه جهانگردی به عنوان گسترده‌ترین صنعت خدماتی دنیا، جایگاه ویژه‌ای در عرصه‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی را به خود اختصاص داده است. به طوری که در بیش از ۱۵۰ کشور، گردشگری یکی از پنج منبع مهم کسب ارز خارجی است؛ و در ۶۰ کشور رتبه اول را به خود اختصاص داده است، تعداد کل گردشگران از ۲۵ میلیون نفر در سال ۱۹۵۰ به ۷۶۰ میلیون نفر در سال ۲۰۰۴ افزایش یافته و پیش بینی می‌شود که این تعداد در سال ۲۰۲۰ به ۱/۵۶ میلیارد نفر برسد (موحدی و همکاران، ۲: ۱۳۸۹). این صنعت دربردارنده تمامی پدیده‌ها و روابط حاصل از تعامل گردشگران، عرضه کنندگان و فروشندگان محصولات گردشگری، دولت‌ها و جوامع میزبان، در فرایند جذب و پذیرایی از گردشگران است (Mcintosh, 1995: 9). صنعت گردشگری نتایج و دستاوردهای عمده‌ای را نیز دربردارد که از آن جمله می‌توان به جنبه اشتغال‌زایی و تأثیر آن بر کارکردهای توسعه‌ای و اقتصادی اجتماعی در منطقه یا کشور اشاره داشت (Hall, 2000: 2). از این رو بسیاری از کشورها در رقابتی نزدیک و فشرده در پی افزایش بیش از پیش منافع و عواید خود از این فعالیت بین‌المللی اند، لذا امروزه به منظور تنوع‌بخشیدن به منابع رشد اقتصادی و درآمدهای ارزی و هم‌چنین ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در کشور، توسعه صنعت گردشگری از اهمیت فراوانی برخوردار است. به طوری که امروزه توسعه و ارتقای گردشگری به طور وسیعی به خصوص در کشورهای در حال توسعه پذیرفته شده و در دستور کار دولت‌ها قرار گرفته است (Ko & Stewart, 2002: 523). امروزه برخلاف گذشته که افراد معدودی می‌توانستند در فرآیند گردشگری مشارکت داشته باشند، افزایش روزافزون تعداد گردشگران، گویای تبلور یافتن گردشگری به عنوان یک نیاز است، همین امر ضریب تأثیرگذاری گردشگری را افزایش داده است. (موحدی و همکاران؛ ۲، ۱۳۸۹) از سوی دیگر، در سالهای اخیر انگیزه‌های جهانگردی نیز دستخوش تحول اساسی شده و اغلب توریست را افرادی تشکیل می‌دهند که گریزان از آلودگی شهرهای بزرگ، به دنبال طبیعت بکر و هوای پاک، سر به کوه و جنگل و دریا می‌نهند (لولویی، ۲۹۲: ۱۳۸۲).

با این وجود که سالهاست دامنه گردشگری، از میدان محصور مکانهای باستانی به محیط طبیعی رخت کشانده و در این میان نقش سواحل به عنوان یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگری، اهمیتی روز افزون یافته است (شیعه و اشلیکی، ۱۵۶: ۱۳۸۹). از این رو برنامه ریزی، هدایت و توسعه صنعت گردشگری به‌عنوان یکی از منابع بسیار مهم کسب درآمد و ایجاد اشتغال که دارای تأثیرات اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی فو‌قالعاده‌ای نیز است به عنوان یک نیاز مطرح می‌شود (کاظمی و همکاران، ۷۱: ۱۳۹۱). گردشگری ساحلی از بزرگترین فعالیت‌های جهان است که با رشد شتابنده خود به فعالیتی چند منظوره مبدل گشته است به طوری که توسعه گردشگری و تفریحات مربوطه از عوامل موثر در شکل دهی الگوی توسعه نواحی ساحلی بوده و تأمین‌کننده مزایای مستقیم و غیر مستقیم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بسیاری برای میزبان است (www. Mitjalilismj. Blogfa. com). بی شک کشورهای که از سواحل بکر و طبیعی برخوردارند و در راستای رونق این جلوه مهم توریستی سرمایه گذاری و برنامه ریزی بلند مدت کرده اند، به آثار مثبت فراوان مترتب بر آن رسیده‌اند و بر تداوم بیشتر آن اصرار و پافشاری دارند (لولویی، ۲۹۳: ۱۳۸۲). این در حالی است که ایران با برخورداری از منابع سرشار محیطی و بهره گیری از پشتوانه تاریخی تمدنی و فرهنگی چند هزار ساله از قابلیت ویژه‌ای برای توسعه صنعت گردشگری برخوردار است، اما به لحاظ شکوفایی این کارکردها، نتوانسته جایگاه درخور توجهی را کسب کند. زیرا، اقتصاد تک‌محصولی متکی بر درآمدهای نفتی، مانع از توجه به این بخش از اقتصاد در کشور شده است. مقایسه کشورهایی که مهمترین منابع اقتصادی خود را از گردشگری کسب می‌کنند با ایران که به درآمدهای نفتی متکی است اهمیت اقتصادی توسعه گردشگری را در ایران نشان می‌دهد (هادیانی و همکاران، ۱۱۲: ۱۳۹۱).

همچنین منطقه خلیج فارس به دلیل برخورداری از جاذبه‌های طبیعی بسیار زیبا، جاذبه‌های تاریخی _ مذهبی انسان ساخت و همچنین به جهت قرار گیری در منطقه استراتژیک ویژه و هم‌جواری با تنگه هرمز به عنوان کانون عمده گردشگر پذیر منطقه و کشور مورد توجه گردشگران است. اما به جز دو نقطه آن، بهره‌برداری مطلوبی از سواحل جهت توسعه گردشگری نشده و فاقد امکانات مناسب دریایی (باغ‌های دریایی، پارک‌های آبی و جزایر توریستی) است در واقع منطقه ساحلی خلیج فارس فقدان یک برنامه جامع و استراتژیک و هم چنین مشخص نبودن هدفها و سیاست‌های ایرانگردی و جهانگردی در قالب یک برنامه اجرایی است. بنابراین شناسایی هرچه بهتر توانمندیها و قابلیت‌های نقاط مستعد و برنامه ریزی دقیق جهت امکان سنجی این مناطق به لحاظ توان جذب گردشگر می‌تواند یکی از راهکارهای گسترش صنعت گردشگری باشد. در

این راستا هدف پژوهش معرفی جاذبه‌های طبیعی استان هرمزگان در راستای توسعه اقتصاد گردشگری و توریسم پایدار در این منطقه است.

مبانی نظری

گردشگری: واژه گردشگری معادل کلمه لاتین tourism است که از لغات فرانسوی tour گرفته شده و به معنای چرخش، طی کردن و سیرکردن است. در متون فارسی، معادل‌های گوناگونی برای واژه توریسم آمده است مانند؛ گردشگری، جهانگردی، سیاحت، تفریح و حتی ایرانگردی (حیدری، ۱۳۸۷: ۹). این واژه اولین بار در سال ۱۸۷۷ در مجله انگلیسی به نام اسپورتینگ مارگارین (مجله ورزش) آمده در آن زمان این لغت به معنای مسافرت به منظور تماشای آثار تاریخی و بازدید از مناظر طبیعی برای کسب لذت به کار گرفت (محلای، ۳: ۱۳۸۰). گردشگری عبارت است از گذران اختیاری مدتی از اوقات فراغت خویش در مکانی غیر از محل سکونت دائمی به قصد التذادهای گردشگری (باهر، ۱۳۷۷: ۹۴). بعضی دیگر گردشگری را به عنوان اقدام به مسافرت با هدف تفریح و ارائه خدمات برای این عمل تعریف کرده اند. به‌طور کلی می‌توان گفت گردشگری عبارت است از مجموع پدیده‌ها و روابط، متأثر از عملکرد متقابل گردشگر، سرمایه، دولت و جوامع میزبان و سازمان‌های غیردولتی در روند جذب، حمل و نقل و پذیرایی از گردشگران (Warver, 2000: 3) که دارای اشکال مختلف و انواع گوناگونی است که بسته به شرایط محیطی متفاوت است (Cater, 2000: 43).

اکوتوریسم پایدار: در اکوتوریسم پایدار انگیزه اصلی مسافرت به طبیعت، دیدار از جذابیت‌های طبیعی منطقه شامل ویژگی‌های فیزیکی و فرهنگی بومی است و اکوتوریسم پس از مشاهده جذابیت‌ها بدون این که خللی در آن‌ها وارد آورد و به تخریب آن پردازد محل را ترک می‌کند. به این ترتیب ضمن شناخت فرهنگ، سوابق تاریخی و کردهای طبیعی منطقه، شان و جایگاه اکوتوریسم را حفظ کرده، فرصت‌های اقتصادی و درآمدزایی را برای مردم محلی ایجاد می‌کند. اساساً در اکوتوریسم پایدار استمرار منافع بلند مدت مطرح است.

اکوتوریسم پایدار یک رویکرد مدیریتی است که با توجه به هدف‌های ارزشی، اقتصادی و اجتماعی و محیط زیستی با همکاری و همیاری مسئولان و مردم جامعه از طریق وضع قوانین و مقررات مناسب و اعمال موثر آن‌ها به طور مستقیم و غیرمستقیم به حفظ طبیعت بیانجامد (زاهدی، ۱۳۸۵: ۱۲۰).

ژئوتوریسم: ژئوتوریسم به صورت آشکار در گزارش سال ۲۰۰۳ توسط انجمن صنعت گردشگری امریکا و نشریه گردشگری جغرافیای ملی معرفی شد (آریافر، ۳۹: ۱۳۸۸). نگرش آنها به این موضوع بسیار عمومی بود و به پیشوند «ژئو» در واژه ترکیبی «ژئوتوریسم» با رویکرد جغرافیایی

و نه با رویکرد زمین‌شناسی توجه کرده بودند. در واقع این رویکرد جدید از ژئوتوریسم کاربرد جدیدتری پیدا کرده و مؤلفه‌های ورودی و خروجی چون اجتماعی و فرهنگی را نیز در بر گرفت، این دیدگاه به زودی از سال ۲۰۰۲ به بعد جای خود را به مفهوم گردشگری زمین‌شناسی داد (نکویی صدری، ۱۷: ۱۳۸۸). از ژئوتوریسم تاکنون تعاریف متعددی شده است به واقع ژئوتوریسم در داخل طیفی از تعاریف مختلف قرار می‌گیرد. عزتی می‌گوید: هرگاه که واژه‌های با پیشوند ژئو به دلیل خاصی و با در نظر گرفتن تحولاتی در مقیاس جهانی مطرح می‌شود اختلاف نظرها در تعریف و تشریح آن هم به طور هم زمان ظهور می‌کند که اینک شاهد چنین صحنه‌ای هستیم (عزتی، ۱۳۸۰: ۱۱۱). ژئوتوریسم شکلی از گردشگری فرهنگی - زیست‌محیطی است که می‌تواند در منطقه با آثار زمین‌شناسی مهم توسعه یابد و براساس حفظ و گسترش میراث زمین‌شناسی است (KPMG, 2003: 156) که در جهان از رشد زیادی برخوردار بوده است و پیشبینی میشود که تا دهه‌های دیگر شمار طبیعت گردان که اکنون ۱ درصد از کل مسافران جهان را شامل می‌شود به بیش از ۲۰ درصد برسد (Amrikazemi, 2003: 6). ژئوتوریسم یکی از رشته‌های گردشگری وابسته به طبیعت است که به معرفی پدیده‌های زمین‌شناسی به گردشگران با حفظ هویت مکانی آنها می‌پردازد. ژئوتوریسم از علوم مختلف زمین‌شناسی کمک می‌گیرد و علاقه مندان به طبیعت و پدیده‌های زمین‌شناسی را برای بازدید از جاذبه‌های زیبای زمین دعوت می‌کند.

ژئوتوریسم در همراهی با اکوتوریسم، پدیده‌های زمین‌شناسی و زیست‌محیطی را به خدمت آرامش روحی انسان‌های کنجکاو در می‌آورد و آنان را در سفری جذاب، لذت بخش و پرخاطره به کشف ناشناخته‌های جهان هستی و نزدیکی با طبیعت و غوطه ور شدن در جاذبه‌های طبیعی آفرینش فرا می‌خواند (لطفی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۳۹). به طور عام مهم‌ترین عوامل پیدایش ژئوتوریسم که موجب جلب گردشگران به پدیده‌های طبیعی می‌گردد عبارتند از: فرسایش، آتشفشان‌ها، چین خوردگی و گسله‌ها، گنبد‌های نمکی و بلورهای نمکی، تپه‌های مرجانی، اما خالق اصلی پدیده‌های ژئوتوریسم فرسایش است مثل فرسایش آبی، بادی و انحلالی. مهم‌ترین منابع و پدیده‌های ژئوتوریسم غارها، دره‌ها، شکستگی‌ها، چشمه‌ها، رودخانه‌ها، ناودیس‌ها و طاق‌دیس‌ها، جهت چین‌خوردگی‌ها، گنبد‌های نمکی، بریدگی‌های ساحلی، جزر و مد، تونل‌ها، فسیل‌های برجای مانده، جنگل و پوشش گیاهی، شن‌های روان و اشکال و پدیده‌های مختلف زمین است (اسدی، ۱۳۸۶: ۳۶). با وجود این، ژئوتوریسم یکی از گونه‌های گردشگری در الگویی فضایی "گردشگری مبتنی بر طبیعت" محسوب شده که دارای عرضه محصول و بازار تقاضای منحصر به خود است و در برگیرنده بازار هدف خاصی است که در آن گردشگران از حداقل‌هایی شناخت محیط طبیعی برخوردار هستند.

پیشینه تحقیق

علی‌رغم جوان‌بودن علم ژئوتوریسم خوشبختانه در طی ده سال اخیر در خصوص ژئوتوریسم و اهمیت آن در توسعه پایدار در سطح جهان مطالعات ارزشمندی صورت گرفته و به صورت کتاب، مقالات و طرح‌های تحقیقی به چاپ رسیده است، البته باید توجه داشت مفهوم ژئوپارک‌ها نیز از مفاهیمی است که به خصوص به خاطر جایگاه ژئوپارک قشم در کشورمان اهمیت پیدا کرده است که در این بخش اشارهای به جایگاه و تاریخچه آن و همچنین تحقیقات صورت گرفته در مورد ژئوتوریسم می‌شود:

- ژئوپارک قشم به عنوان اولین ژئوپارک خاورمیانه مطرح شده است که این منطقه با مساحتی نزدیک به ۱۵۰۰ کیلومترمربع نه تنها بزرگترین جزیره در ایران، بلکه از بسیاری از کشورهای مستقل جهان نیز بزرگتر است (پوراابراهیمی و یوری، ۷۲: ۱۳۸۲). قشم در کنار موقعیت مهم خود، با مساحت درخور توجه آن، ناهمواری‌ها، ارتفاعات آهکی و سواحل مضرس که مکان‌های مناسبی را برای ایجاد لنگرگاه کشتی‌ها به وجود آورده است می‌تواند بیش از پیش، جایگاه خاص خود را ارتقاء بخشد و قوی تر و غنی تر از همیشه بر دهانه تنگه هرمز چون دژ مستحکمی استوار بماند (فلاح تبار، ۱۳۹۰: ۱۷۰).

- در مورد ژئوتوریسم اولین کتاب با عنوان "ژئوتوریسم" توسط تعدادی از دانشگاهیان و کارشناسان زمین‌شناسی کشورهای مختلف در قالب سه بخش و سیزده فصل تهیه و توسط روس داوولینگ و دیویدنیوسام چهره شناخته شده کشور استرالیا در زمینه گردشگری طبیعت گرا ویرایش و تدوین شده است. اگرچه تا سال ۲۰۰۶ به طور پراکنده مقالاتی درباره ژئوتوریسم از مجلات و یا در مجموعه مقالات سمینارها چاپ شده بود، اما این کتاب توانست برای اولین بار به طور گسترده ژئوتوریسم را در سطح بین‌المللی معرفی کند. این کتاب در سال ۱۳۸۸ توسط دکتر نجف زاده و بهرام نکویی به فارسی ترجمه و توسط سازمان منطقه آزاد ارس به چاپ رسیده است.

- پاکدامن (۱۳۴۶) وی در اثر خود به تحولات گوناگون جزیره قشم پرداخته، اما تحولات این جزیره را به لحاظ تاریخی نادیده گرفته و از بسیاری از منابع مهم این دوره نیز چشم‌پوشی کرده است، اثر وی بیشتر حاوی مطالب مهمی راجع به جغرافیای طبیعی و انسانی و سیاسی است.

- کازرونی (۱۳۶۷)، در کتاب خود به تاریخ بنادر و جزایر خلیج فارس در زمان محمدشاه قاجار پرداخته است از آنجایی که کازرونی خود از بنادر و جزایر خلیج فارس را دیده، اطلاعات وی بسیار مفید است؛ اما وی در مبحث جزیره قشم و جاذبه‌های ژئوتوریسمی استان هرمزگان مختصر و گذرا به این جزیره پرداخته است.

- نوریخس (۱۳۶۹) وی در کتاب خود با عنوان جزیره قشم و خلیج فارس اطلاعات تاریخی، اقتصادی و فرهنگی مفید راجع به جزیره قشم ارائه می‌دهد و کتاب او نسبت به سایر منابع دارای ارزش و اعتبار بیشتری است. با این وجود او برخی از منابع مهم را راجع به این جزیره را نادیده گرفته و بسیاری از مطالب کتابش بدون ارجاع است.

- زند مقدم (۱۳۸۲)، در کتابش به معرفی روستاها، بندرها، دریانوردی، کشت کار، صید و صیادی و به‌طور کلی اوضاع اجتماعی پرداخته، اگر چه وی در این زمینه‌ها اطلاعات مفیدی به دست می‌دهد، اما کتاب وی عاری از اطلاعات و تحولات سیاسی و تاریخی راجع به این جزیره است.

روش تحقیق

با توجه به این که توصیف و تحلیل در این پژوهش دارای اهمیت اساسی است روش تحقیق در این پژوهش توصیفی- تحلیلی و از نوع زمینه‌یابی (اکتشافی) است و نوعاً از روش‌های مطالعه کتابخانه‌ای و بررسی متون و محتوی مطالب و نقشه‌ها و نیز روش‌های میدانی از تصاویر میدانی بهره گرفته شده است. تکیه‌گاه استدلالی تحقیق از طریق جستجو در ادبیات و مباحث نظری تحقیق فراهم می‌شود.

محدوده مورد مطالعه

خلیج فارس بین مدار ۲۴_۳۰ درجه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی و نصف النهار ۵۶_۴۸ درجه و ۲۵ دقیقه طول شرقی در منتهی الیه جنوب ایران واقع است. خلیج فارس با مساحتی حدود ۲۹۵۰۰ مایل مربع یکی از مناطق استراتژیک جهان است که اهمیت آن از گذشته مورد توجه ملل مختلف قرار گرفته است. این به عنوان محل تلاقی تمدن‌های بزرگ خاور باستان، به دلیل دارا بودن ذخایر غنی انرژی و وجود تنگه استراتژیک هرمز، همواره به عنوان گلوگاه منابع عظیم انرژی با موقعیت سوق الجیشی منحصر به فرد، بی تردید از مهم‌ترین مناطق استراتژیک اقتصادی، سیاسی و نظامی دنیا محسوب می‌گردد (اخباری و قهرمانی، ۲: ۱۳۸۹).

استان هرمزگان با موقعیت ۲۵ درجه و ۳۴ دقیقه تا ۲۸ درجه و ۵۷ دقیقه عرض شمالی و ۵۲ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۹ درجه و ۱۵ دقیقه طول شرقی، با اهمیت‌ترین سواحل جنوبی ایران را به لحاظ گردشگری در بر گرفته و از جاذبه‌های متعدد و بی شمار طبیعی برخوردار است (تصویر شماره ۱) وجود خلیج فارس، تنوع اقلیمی و مناظر و مناظر زیبای استان هرمزگان بسیار دیدنی است. در جای جای استان، کوه‌های شگفت انگیز، صخره نمک، خلیج لاک پشت‌های، سواحل ماسه‌ای در جنوب، جزایر ناز، سواحل مرجانی جزایر لاک و همنگام، سواحل زیبا و منحصر به فرد باسعید و که

محل زیبا بزرگی جهت غوازی و قایقرانی است، تنها بخشی از دیدنی‌های طبیعی استان هرمزگان را تشکیل می‌دهند. (مهندسین مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶).

یافته‌های پژوهش

جاذبه‌های طبیعی استان هرمزگان

آب‌وهوای استان هرمزگان: استان هرمزگان با توجه به شرایط جغرافیایی خاص، دارای دو نوع آب‌وهوای بیابانی کناره‌ای و بیابانی داخلی است. نواحی بیابانی کناره‌ای به علت نزدیکی به دریا و درجه حرارت زیاد دارای آب‌وهوای گرم و مرطوب است. در سایر نقاط، همانند نواحی نیمه بیابانی مرکزی کشور آب‌وهوا گرم و خشک و در ارتفاعات آب‌وهوای معتدل حاکم است. هرمزگان با متوسط بارندگی ۱۸۸ میلی‌متر در سال یکی از مناطق کم آب ایران است. علاوه بر بارندگی کم وجود گندهای نمکی در نتیجه شورشیدن آب‌های سطحی همراه با هرز رفتن باران‌های سیل‌آسا و رگبارهای پراکنده، تأمین آب را به یکی از مهم‌ترین مشکلات استان تبدیل کرده است. در کوه‌های و نواحی پست مجاور آن شرایط آب‌وهوای پای کوهی یا بیابانی درونی حاکم است. بررسی‌ها و آمارهای موجود آب‌وهوایی هرمزگان نشان دهنده آن است که در این استان، در سال دو فصل بیش

تر وجود ندارد. بهار و پاییز در هرمزگان به‌ویژه در کرانه‌ها، زودگذر و غیر قابل توجه هستند. هوای نوار کران‌های در تابستان بسیار گرم و مرطوب است و اندازه حرارت در این منطقه به بیش از ۵۲ درجه سانتی گراد می‌رسد. میانگین گرمای سالانه منطقه حدود ۲۷ درجه سانتی گراد است و کم‌ترین رطوبت نسبی آن به ۱۹ درصد و بیش‌ترین آن به ۱۰۰ درصد می‌رسد و در روزهای زمستانی از ۱۰ درجه سانتی گراد بالای صفر پایین تر نمی‌آید (مهندسين مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶).

جنگل‌های حرا: جنگل‌های حرای کرانه‌های جنوبی ایران طبق آخرین آمار حدود ۳۰ هزار هکتار است که متراکم‌ترین بخش آن، در کرانه‌های جزیره قشم وجود دارد. یکی از ویژگی‌های جزیره قشم جنگل‌های حرای آن است، که در پیرامون جزیره، در نواری به پهنای ۵۰ تا ۱۰۰ متر گرفته و پهنه آنها حدود ۶۰ هکتار برآورد شده است. این جنگل‌ها از زیباترین جاذبه‌های طبیعی استان هرمزگان هستند که بازدید کنندگان بی شماری دارند. جنگل‌های حرا دارای یک دوره رویشی منظم هستند، به‌طوری‌که در اواخر تیر ماه و اواسط مرداد ماه، گل آن نمایان می‌شود و میوه می‌دهند (مهندسين مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶). وجود جنگل‌های حرا در کرانه‌های جنوبی ایران، به‌ویژه در جزیره قشم، از این نظر برای جهان نیز اهمیت دارد که کرانه‌های قشم آخرین مرز شمالی این جنگل‌ها در نیمه خاوری کره زمین بوده و بررسی اکوسیستم و کنترل آن، که محل پرورش طبیعی میگوهای مرغوب جهان و زیستگاه گونه‌های بی شماری (حدود ۲ هزار گونه) از موجودات ریز و درشت است و از چند نظر اهمیت ویژه‌ای دارد. نخست آنکه چون این جنگل مرز نهایی نیمه خاوری در کره زمین است، نگاه داری آن اهمیت ویژه‌ای برای انسانهایی که در سطح کره زمین زندگی می‌کنند دارد و نابودی آن، ضایعه بزرگ برای همه است. دیگر آن که مامن و توقف گاه بی شماری از پرندگان، ماهیان و جانوران مهاجری است که بخشی از سال و یا دوره‌های از زندگی خود را در این جنگل دریایی می‌گذرانند. جنگل‌های حرای جزیره قشم از طرز سازمان ملل متحد و چندین مرکز جهانی و پرندشناسی به عنوان میراث طبیعی جهانی ذخیره‌گاه زیست کره انتخاب شده است (سایت منابع داده‌های علوم زمین ۱۳۸۸). امکان سفر دریایی و تفریحی در بین درختان حرا و دیدن بیش از ۱۰۰ گونه از پرندگان بومی و مهاجر، زیبایی خاصی به سیاحت مسافران می‌دهد. نام علمی حرا *Avicennia officinolis* به نام دانشمند بزرگ ایرانی ابو علی سینا نامگذاری شده است (مهندسين مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶).

رودخانه‌ها: استان هرمزگان در انتهای جنوبی باختری کوه‌های زاگرس واقع شده و دارای ذخیره ی برف دائمی نیست. بخش مهمی از آب رودخانه‌های موجود در این استان بر اثر گرمای زیاد تبخیر شده و پس از طی مسافتی کوتاه، خشک می‌شوند. تعداد دیگری از رودهای این منطقه، به علت عبور از نمک زارهای ساحلی و یا دشت‌های گچی، شور شده و به خلیج فارس می‌ریزند. رودخانه‌های عمده استان هرمزگان به دو دسته تقسیم می‌شوند:

۱- رودخانه‌های شور که اغلب در باخت استان جریان دارند مانند: رودخانه شور، کل و مهران.
 ۲- رودخانه‌هایی که آب شیرین دارند و در شمال و خاور استان جریان دارند مانند: رودخانه گنج، میناب، جلابی، جگینو کریان.

رودخانه‌های استان که دارای جاذبه‌های تفریحی و گردشگری است عبارت‌اند از: رودخانه میناب، رودخانه کل (شور)، رودخانه مهران، رودخانه شمیل یا حسن لنگی، رودخانه جلابی، رودخانه جگین (سایت منابع داده‌های علوم زمین).

چشمه‌ها: آب معدنی از جمله پدیده‌های جالب و جذابی است که از نظر جهانگردی و پزشکی همواره توجه ویژه قرار گرفته است. منابع آب معدنی هر کشور می‌تواند منبع در آمد مهمی به‌ویژه از نظر جلب جهانگردان باشد. در استان هرمزگان به علت موقعیت زمین‌شناسی، منابع نسبتاً غنی از آب‌های معدنی به وجود آمده است. مهندسين مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، (۱۳۸۶). در

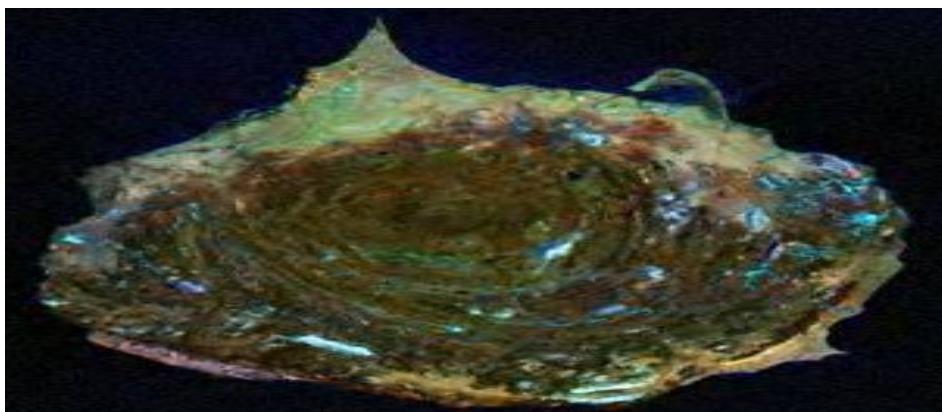
استان هرمزگان حدود ۲۱ چشمه آب گرم وجود دارد که مهمترین آن عبارت است از: آب گرم گنو، چشمه آب گرم لشتان(خمیر)، معدونیه، چشمه آب گرم سایه‌خوش، چمه آب گرم حاجی‌آباد(سایت منابع داده‌های علوم زمین).

ساحل و جزایر استان هرمزگان

سواحل خلیج فارس و دریای عمان: خلیج فارس گذرگاه دریایی مهمی است که ایران را از طرف جنوب و از طریق استان‌های هرمزگان و بوشهر به آب‌های آزاد جهان مربوط می‌کند. از آنجایی که این خلیج بر سر راه دریایی خاور میانه واقع شده، اهمیت نظامی و ژئوپولیتیکی ویژه‌ای در منطقه خاورمیانه دارد. از طرف دیگر وجود این منابع عظیم آبی امکانات بالقوه و بالفعل بسیار جالب توجهی را در امر توسعه ایرانگردی و جهانگردی فراهم آورده‌اند. سواحل و تپه‌های ماسه‌ای ساحلی ساخت‌های رسوبی متنوع و پهنه‌های جزر و مدی و وسیع همگی از مناظر دارای جاذبه ژئوتوریسمی در خلیج فارس است. سواحل دریای عمان در محدوده استان هرمزگان از منطقه کوه مبارک تا خور میدانی در مرز استان سیستان و بلوچستان امتداد دارد. در این محدوده خورهای کوچک و بزرگ، سواحل ماسه‌ای و سیستم‌های گسترده و متنوع تپه‌های ماسه‌ای دارای آثار فسیلی خطوط ساحلی قدیمی و پوشش‌های درختان حرا از جاذبه‌های گردشگری محسوب می‌شوند(مهندسین مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶).

جزایر استان هرمزگان

جزیره هرمز: این جزیره چهل و یک و نه دهم کیلومتر مربع وسعت دارد. سطح این را طبقات سازندهای رسوبی و آتشفشانی تشکیل داده است و طبقات نمکی نیز به صورت تپه‌هایی، قسمت اعظم جزیره را پوشانده‌اند که بیشتر از جنس نمک طعام است(تصویرشماره دو) بلندترین نقطه آن یکصد و هشتاد و شش متر از سطح دریا ارتفاع دارد و بزرگترین قطر آن هشت کیلومتر است. به دلیل بارش‌های اندک جوی و نمکی بودن خاک و شور بودن آب، هیچ نوع مرتع و گیاه در جزیره وجود ندارد. استخراج و صدور خاک سرخ جزیره هرمز یکی از مهمترین منابع درآمد اهالی است. نمک آبی و سنگ لاشه از دیگر معادن این جزیره است. شهر هرمز مرکز جزیره هرمز است. این جزیره فاقد آب شیرین بوده و بدین لحاظ آب آشامیدنی آن از بندر عباس تأمین می‌شود(سایت منابع داده‌های علوم زمین ۱۳۸۸).

جزیره کیش: جزیره کیش با مساحت ۸۹/۷ کیلومتر مربع، طول ۱۵/۶ عرض ۷ کیلومتر، در جنوب غربی بندر عباس و در میان آب‌های خلیج فارس واقع شده است. از جمله پرورش و کشت مرواید آکواریم بزرگ آن است که در گوشه شرق جزیره قرار دارد. جزیره کیش یک جزیره مرجانی است و امروزه با وجود آب‌های زلال و محیط مساعد در پیرامون آن، مرجان‌های متنوعی زیست می‌کنند. این جزیره یکی از معدود زیستگاه‌های مرجانها در خلیج فارس محسوب می‌شود (سایت منابع داده‌های علوم زمین ۱۳۸۸).

جزیره ابوموسی: این جزیره در ۷۵ کیلومتری جنوب بندر لنگه واقع شده است. طول و عرض آن در حدود ۴/۵ کیلومتر است و ارتفاع آن از سطح دریا ۴۶ متر و مساحت آن ۲/۲ کیلومتر مربع است. این جزیره آب‌وهوای مرطوب و گرمتری نسبت به سایر نقاط و جزایر استان دارد. ساختار این جزیره یک گنبد نمکی است (سایت منابع داده‌ها علوم زمین ۱۳۸۸).

جزیره قشم: این جزیره در تنگه هرمز قرار دارد، طول آن ۱۱۵ کیلومتر و عرض آن از ۱۰ تا ۳۵ کیلومتر است. شهر قشم مرکز این جزیره در شمال شرقی جزیره واقع شده و وسعت آن ۳ کیلومتر مربع و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۰ متر است. یک فصل گرم و مرطوب و طولانی و یک فصل کوتاه و معتدل از ویژگی‌های آب‌وهوایی جزیره قشم است. قشم یکی از نقاط دارای ساحل سنگی و پرتگاه‌های ساحلی در استان هرمزگان است. صخره‌های سواحل قشم محل تجمع خرچنگ‌های دریایی اند. جزیره قشم، اولین ژئوپارک تأیید شده توسط یونسکو در ایران است. ژئوپارک قشم با مساحتی در حدود ۳۲ هزار هکتار در غرب جزیره به دلیل داشتن طبیعت بکر و دست نخورده و نیز

آثار و بقایای تاریخی و طبیعی از لحاظ بررسی دوره‌های زمین‌شناسی، گیاه‌شناسی و جانورشناسی بسیار حائز اهمیت است (مهندسین مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶).

گنبد نمکی معروف به کوه نمکدان در جزیره قشم دارای غارهایی است که از جاذبه‌های گردشگری جزیره محسوب شده و بازدید کنندگان بسیاری دارد. این غارها نیز دارای استلاگمیت و استلاگتیت‌های فراوان و چشمه‌های آب شور هستند. همچنین به واسطه عملکرد سیستم‌های گسله و شکستگی‌های فراوان در واحدهای سنگی جزیره، دره‌های فراوان با اشکال منحصر به فرد ایجاد شده است. این دره‌ها همگی گسله بوده و در اثر فرسایش شکستگی حاصل از گسل بصورت دره دآمده اند، در سواحل جزیره، انواع مختلف ساخت‌های رسوبی مانند ریپل مارک و طبقات موجی تشکیل می‌شود. در این ریپلها انواع کانی‌های سنگین حاصل از فرسایش سنگ‌های آذرین گنبد نمکی تجمع می‌یابد (سایت منابع داده‌های علوم زمین ۱۳۸۸).

کوه‌های استان هرمزگان

استان هرمزگان از دو بخش کوهستانی و دشتی تشکیل شده است. در بین بلندی‌ها گسله‌ها، رورانگی‌ها بزرگی به وجود آورده اند. درمیان کوه‌های منطقه، تشکیلات نمکی پراکنده شده‌اند که سرچشمه شوری بیشتر رودهای استان هرمزگان هستند. این ناهمواری‌ها با حنس رسوبی هر چه به کرانه نزدیک تر می‌شوند از بلندی آن کاسته می‌شود تا سرانجام به دریا پایان می‌یابد. کوه‌های گچی و آهکی از دیگر تشکیلات یاد شده هستند (مهندسين مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶).

گنبد‌های نمکی استان هرمزگان

در استان هرمزگان گنبد‌های نمکی متعدد با ابعاد پراکنده است. نمک اغلب گنبد‌های نمکی به دلیل ناخالصی بالا مستقیماً به مصرف غذایی نمی‌رسند و برای استفاده خوراکی باید آنها را در طی یک عملیات مشخص برای مصرف آماده کرد. گنبد نمکی قشم در ۱۱۰ کیلومتری جنوب باختری جزیره قشم قرار گرفته است. طبقات هم‌جوار آن را آهک‌های سفید رنگی تشکیل داده است که به نئوژن و سازندهای گچساران تعلق دارند و حرکات قائم گنبد نمکی موجب تغییر وضعیت لایه بندی اولیه گشته و طبقات بلافصل خود را برگردانده است. سنگ نمک در بخش جنوبی گنبد گسترش چشمگیری دارد و شامل تناوبی از نمک، الیژیست، خاک سرخ و دیگر قطعات با ساخت برگه‌ای است. سطح نمک اغلب به پوشش نازکی از گل اخرا آغشته است و اختلاط نمک

در همه جا یکسان نیست و در بخش جنوب باختری گنبد، نمک تقریباً خالص و بلورین به فراوانی یافت می‌گردد. از نظر اقتصادی نمک‌های بلورین که به "نمک نر" موسوم هستند با خلوص بالا، حالت بلوری و ذخیره زیاد در جنوب باختری گنبد و حود دارد و آثار کار قدیمی بر روی آنها دیده می‌شود. آب‌های شوری که از گنبد خارج می‌شود نیز پس از تبخیر، نمک خود را باقی می‌گذارند. این نمک که به "نمک ماده" عروف است نیز از خلوص بالایی برخوردار است. نمکی که بدین صورت تشکیل می‌گردد، قابل استخراج و ارائه به بازار است به عنوان نمونه به برخی از این کنبدهای نمکی اشاره می‌شود (مهندسین مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶)؛

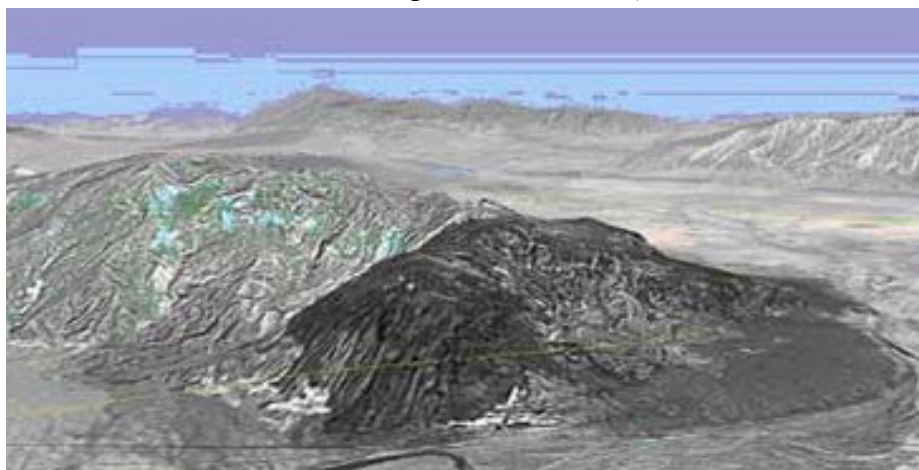
گنبد نمکی گچین: گنبد نمکی گچین در خاور روستای گچین در فاصله ۵۰ کیلومتری باختر بندر عباس واقع شده است و از لحاظ کانی‌شناسی و سنگ‌شناسی مشابه گنبد‌های نمکی هرمز و لارک است. در کوه گچین، نمک روی ردیف رسوبی-آتشفشانی قرار گرفته که برخلاف تعریف کلاسیک هرمز (به نقل از اشتوکلین ۱۹۶۹) بسیار مشخص و بدون درهم ریختگی است و به خوبی می‌توان مرزها را بررسی کرد و ردیف را باز شناخت (به نقل از سبزه‌های و نبوی ۱۳۶۶). گنبد نمکی پچین با قطع کردن نهشته‌های میشان و آغا جاری و شیبدار کردن این نهشته‌ها، زمان سر برآوردن خود را معین می‌کند و به لحاظ وجود قطعاً تکنبد در نهشته‌های بالا، نشان می‌دهد که در اواخر دوره ترشیر گنبد شروع به نمایان شدن می‌کند و این شواهد در حاشیه شمالی و خاوری آن دیده می‌شود. ذخایری از خاک سرخ در حاشیه خاوری گنبد قابل بهره‌برداری است و از نمک موجود در این گنبد نیز می‌توان به صورت نمک صنعتی استفاده کرد (همان).

گنبد نمکی لارک: جزیره لارک در ۳۵ کیلومتری جنوب شرق بندر عباس و مجاور با جزیره قشم قرار گرفته است. جزیره لارک گنبد نمکی است که در اواخر دوران سوم میشان را چین داده و نشانه‌هایی از حضور خود به صورت قطعات و واریزه‌های گنبد در رسوبات سازند میشان به جای گذاشته است که مشخص می‌کند در زمان رسوبگذاری سازند میشان، رخنمون داشته است. رسوبات حواشی گنبد دارای چینه بندی متقاطع با زاویه بیش از ۳۰ درجه گواهِ بر رسوب ماسه‌های ساحلی و تأثیر عمده باد شمال در رسوبگذاری این نوع رسوبات است. گنبد نمکی جزیره لارک از جمله متنوع‌ترین گنبد‌های جنوب کشور بوده و از ردیف H1 تا H4 سازند هرمز را به طور کامل دارا است. در اغلب جاهای این گنبد کامل ذکر شده حفظ شده است و نفوذهای ماگمایی در جای جای آن باعث ایجاد دگرگونی در ردیف‌های نمکی، ماسه سنگ‌های خاکستری و مارنی گردیده است (همان).

گنبد نمکی هرمز: جزیره هرمز در حقیقت خود یک دیپایر نمکی است که در منتهی الیه شرق خلیج فارس و نزدیکی تنگه هرمز قرار گرفته است فاصله جزیره هرمز تا بندر عباس حدود ۱۸

کیلومتر است. این جزیره مقطع تیپ سازند هرمز و به دلیل وجود ذخایر نمک و به‌ویژه خاک سرخ مرغوب مورد توجه قرار گرفته است (همان).

گنبد نمکی ابوموسی: جزیره ابوموسی نیز جزء گنبدهای نمکی استان هرمزگان به حساب می‌آید. وسعت این گنبد در حدود ۲۴ کیلومتر مربع است. از لحاظ چینه‌شناسی در این گنبد و احد H1 وجود ندارد. و احد H2 در این گنبد گسترش یافته و باعث رخنمون خاک سرخ‌هایی است که تشکیل ذخایر مناسبی را از این ماده معدنی داده است. و احد H3 مورد هجوم ماگمای ریولیتی و پرسیال واقع شده است و از سنگ‌های ابوکه می‌توان ایگنمریت‌های شمال شرق و ریوداسیت‌های نفوذی بخش مرکزی گنبد را نام برد که بزرگترین ارتفاع جزیره را تشکیل داده اند.

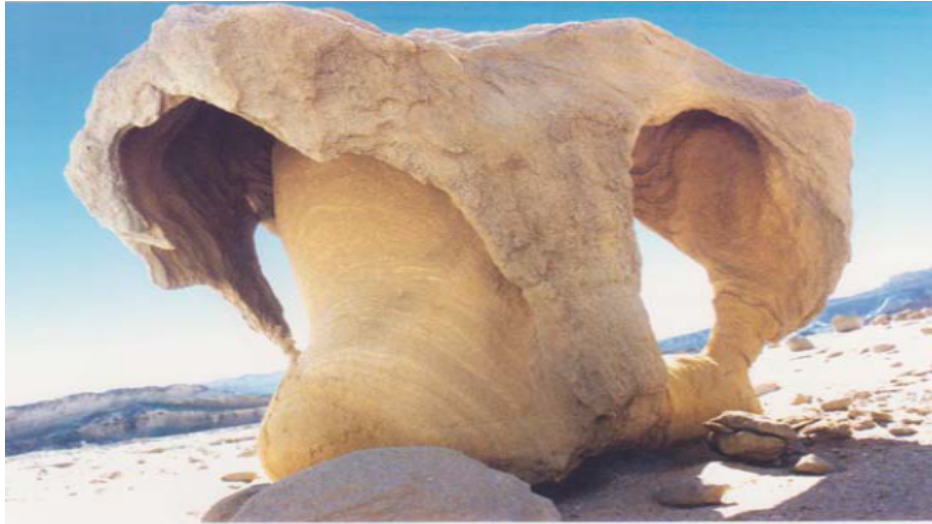
دیگر گنبدهای نمکی استان هرمزگان گنبد نمکی جزیره فارو (هرچند نمک در آن ظاهر نشده است) گنبد نمکی انگوران (در غرب بندر عباس و شمال روستای انگوران)، گنبد نمکی پل (در غرب بندر عباس)، گنبد نمکی قلات (در امتداد جاده بندر خمیر به بندر عباس در فاصله ۵۰ کیلومتری شمال غرب بندر عباس)، گنبد نمکی لمزان (در ۴۰ کیلومتری شمال غرب بندر خمیر)، گنبد نمکی رستاق (در ۵۴ کیلومتری شرق بندر چارک که بزرگترین گنبد در حاشیه ساحل است)، گنبد نمکی بستانه (در فاصله ۲۰ کیلومتری غرب بندر لنگه)، گنبد نمکی کوه نمک یا مغویه (در غرب بندر مغویه) فگنبد نمکی حمیران (همان).

دره‌های استان هرمزگان

دره ستاره‌ها: در شمال روستای برکه خلف یکی از زیباترین جلوه‌های فرسایش در جزیره قابل‌مشاهده است. اهالی محل به این دره لقب (دره ستاره‌افتاده) داده‌اند و معتقدند که پس از افتادن ستاره‌های در این محل، خاک از زمین بالا آمده و به هر شکلی که بوده خشک و منجمد شده و چنین شکل‌هایی پدید آمده است. اما این دره در واقع یک ناحیه فرسایش یافته توسط آب‌های سطحی و رگبارهای فصلی است. جنس فلات اولیه که هنوز در بخش شمالی به صورت کم و بیش دست نخورده باقی مانده، ماسه سنگ با سیمان آهکی سست و پر از پوسته‌های فسیلی است. مخروط‌های نوک تیز، ستون‌ها و ستونک‌های فرسایش، آرک‌ها، تیغه‌ها و دیواره‌های نواری از جمله بخش‌هایی هستند که در این دره مشاهده می‌شوند (مهندسین مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶).

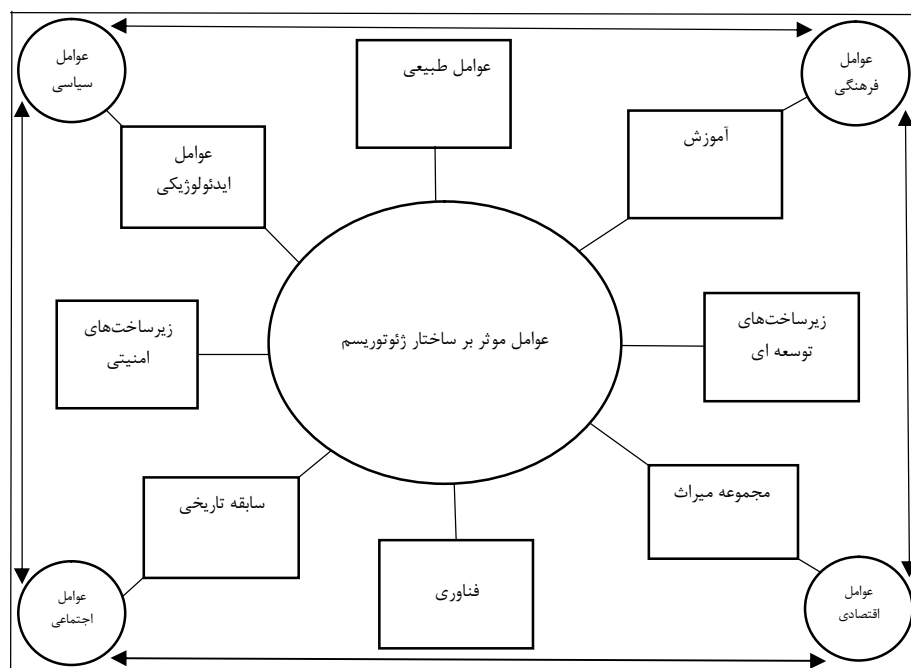
دره تندیس‌ها: این دره در فاصله ۷۵ کیلومتری و در جنوب غربی روستای طبل قرار دارد. سطح آن غالباً از ترک‌های گلی پوشیده شده است. از لحاظ ساختاری نسبتاً شبیه دره ستاره‌ها است. با این تفاوت که وسعت بیشتری داشته و تراکم پدیده در آنجا کمتر ولی فراوانی بیشتری دارد. در این دره به وسیله فرسایش، تندیس‌هایی تراشیده شده که چشم‌اندازی بسیار زیبا را در منطقه ایجاد کرده است (مهندسین مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، ۱۳۸۶).

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات

صنعت زمین‌گردشگری به عنوان رویکردی نو در تمامی نقاط جهان به خصوص کشورهایی که دارای توان‌های محیطی بالایی هستند در حال گسترش است. علیرغم گسترش روز افزون و پرشتاب صنعت جهانگردی در سطح دنیا و با وجود منفعت فراوان جذب گردشگر اما همچنان در ایران، اطلاعات و آمارهای موجود حاکی از عدم موفقیت این صنعت و عملکرد نا کارآمد آن است. از طرفی نه سازمان‌های مربوطه توجه به این نوع گردشگری در ایران دارند و همچنین مردمان بومی قادر به توانی حفظ و حراست از جاذبه‌های طبیعی نیستند. به همین دلایل ما در احیاء صنعت ژئوتوریسم با محدودیت و چالش‌های فراوانی روبه‌رو هستیم. اما مجموعه مباحث مطرح شده در مقدمه و طرح مسأله و ادبیات تحقیق، گویای آنند که با اهمیت یافتن صنعت ژئوتوریسم، کشور ایران و به خصوص منطقه مورد مطالعه به دلیل تنوع چشم‌اندازها و موارث طبیعی و زمین‌شناختی، جاذبه‌های تاریخی و سیاحتی می‌تواند به صورت یکی از قطب‌های اکوتوریسمی دنیا مطرح شود. این پتانسیل بالا به همراه برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح در بخش‌های مختلف خصوصاً بخش‌های طبیعی و مورفولوژی این سواحل می‌تواند در جذب هر چه بیشتر گردشگر در منطقه بسیار تأثیرگذار باشد. با توجه به پتانسیل‌های موجود در منطقه مورد مطالعه که در یافته‌های تحقیق نام برده شد، پیشنهاداتی در راستای توسعه صنعت ژئوتوریسم در منطقه مورد مطالعه ارائه می‌گردد و در شکل شماره (۸) عوامل موثر بر ساختار ژئوتوریسم استان هرمزگان بیان می‌شود؛

- آشناسازی و آموزش مردمان بومی در راستای چگونگی حفظ و جلوگیری از تخریب جاذبه‌های طبیعی؛
- آشناسازی مدیران و سازمان‌های بومی با قابلیت‌های جاذبه‌های طبیعی در راستای توسعه منطقه؛
- آموزش مدیران در راستای تقویت و ارتقاء و حفظ قابلیت‌های طبیعی و فرهنگی منطقه؛
- بهره‌گیری از قابلیت‌های طبیعی منطقه جهت توسعه گردشگری و جذب گردشگر؛
- بازسازی زیرساخت‌ها و برطرف کردن موانع بازدید از جاذبه‌های طبیعی؛
- ساختن مکان‌های فراغتی، مانند (هتل‌ها، مسافرخانه‌ها) در راستای گردشگری پایدار؛
- بهبود وضع زندگی ساکنان بومی؛
- سهم‌کردن و مشارکت‌دادن شهر وندان در امر توسعه صنعت گردشگری منطقه؛
- ارتقاء کیفیت بازدید از جاذبه‌های منطقه به وسیله تهیه نقشه ژئوتوریسم منطقه؛
- ایجاد ژئوپارک‌ها در راستای بهبود وضع زندگی مردمان بومی.

منابع

- اسلامی‌زاده، عزت، (۱۳۸۹)، ژئوتوریسم فعالیتی کم هزینه ولی پرسود با زیربنای پژوهشی، اولین همایش منطقه‌ای تجاری‌سازی پژوهش.
- اسدی، نسیم و زارع، محمد، (۱۳۸۶)، جاذبه‌های گردشگری و ژئوتوریسم گنبد‌های نمکی، سومین همایش فرهنگی گردشگری خلیج فارس.
- اروجی، حسن، (۱۳۹۱)، مکان یابی ژئومورفوسایت‌های بهینه گردشگری با فرایند تحلیل شبکه ای (APN) و ارزیابی آنها از طریق مدل‌های ژئومورفوتوریستی (مطالعه موردی: شهرستان طبس): پایان نامه کارشناسی ارشد، در رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم، دانشگاه تهران.
- باهر، حسین، (۱۳۷۷)، دگراندیشی پیرامون گردشگری (ایران گردی و جهانگردی)، تهران: دانشکده حسابداری و مدیریت دانشگاه علامه طباطبایی، شماره ۲۰.
- تقی زاده انصاری، حسین، (۱۳۸۳)، جهانگردی در ایران (سیاست‌ها و برنامه‌های عمرانی و توسعه‌ای با رویکرد به جاذبه‌های طبیعی گردشگری، تهران: اندیشه پویا
- پور و خشویی، سیده زهرا، (۱۳۸۰)، راهکارهای توسعه بهینه زیست محیطی در گردشگری ساحلی، سازمان حفاظت محیط زیست.
- پور ابراهیمی، شراره و احمدرضا یآوری، (۱۳۸۲)، برنامه‌ریزی توسعه آتی جزیره قشم در چارچوب آمایش سرزمین، مجله محیط‌شناسی، شماره ۳۱.
- حیدری چیا، رحیم، (۱۳۸۷)، مبانی برنامه‌ریزی صنعت گردشگری، تهران، سمت.
- زاهدی، شمس السادات (۱۳۸۵)، مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- سایت اینترنتی داده‌های علوم زمین، (۱۳۸۹).
- شیعه، اسماعیل؛ سجاد علی پور اشلیکی، (۱۳۸۹)، تحلیل عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری ساحلی با توجه به معیارهای گردشگری پایدار. آرمان شهر، شماره ۵.
- صمدزاده، رسول، (۱۳۸۹)، نگرشی نو بر تکامل ژئومورفولوژیک چاله زمین ساختی اردبیل با رویکرد آمایش سرزمین، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۱، شماره ۳۷.
- فلاح تبار، نصرالله، (۱۳۹۰)، قشم در گرانها و دژ استوار خلیج فارس، همایش ملی قشم با و چشم‌انداز آینده.
- کاظمی، مهدی، اسماعیلی، محمدرضا و فیروزی، الله یار بیگی، (۱۳۹۱)، تدوین و اولویت‌بندی استراتژی‌های مناسب توسعه گردشگری پایدار (مطالعه موردی: استان لرستان). فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری سال هفتم- شماره ۱۹.
- لطفی، حیدر، موسوی، سیدرضا، سمیه شاه حسینی و مجتبی رفیعی، (۱۳۹۰)، توسعه پایدار جزیره قشم با تأکید بر صنعت ژئوتوریسم، همایش ملی قشم و چشم‌انداز آینده.
- عزتی، عزت‌الله، (۱۳۸۰)، ژئوپلیتیک در قرن بیست و یکم، تهران: سمت.
- مهندسین مشاور جهاد تحقیقات آب و آبخیزداری، (۱۳۸۶)، طرح مدیریت یکپارچه مناطق ساحلی کشور، سازمان بنادر و کشتیرانی کشور.

- محلاتی، صلاح الدین، (۱۳۸۰)، درآمدی بر جهانگردی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- موحد، علی، سالارکهرازی، (۱۳۸۹)، تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری استان کردستان با استفاده از مدل SWOT، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری. سال اول، شماره دوم.
- ملکی، سعید، رحمانی، اسماعیل و داود حاتمی، (۱۳۹۴)، تدوین برنامه استراتژیک برای توسعه گردشگری ساحلی خلیج فارس نمونه موردی: نواحی ساحلی هرمزگان، فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، چشم انداز زاگرس، دوره هفتم، شماره ۲۳.
- نکویی صدری، بهرام، (۱۳۸۸)، مبانی زمین گردشگری با تأکید بر ایران، تهران: سمت.
- Anrikazemi, A(2003) , Introducing Ecotourism of Iran International Ecotourism Conference of Australia.
- Bansal. P. D. Arnold. J, Elberg, M. A. , Kalda, J. , Soesoo, A. , and- Van Milligen, B. P.(. 2004).
- Cartner, W.(2002). "Tourism development", VNB: 13-18.
- Cater, E(2000) , Ecotourism in the world: problem and prospect for sustainability, New York, NY: John Wiley and sons.
- Hall, M. C,(2000) , Tourism planning , policies, processes and relationships. Pearson education. Harlow.
- Ko, Dw & STTEWART, W. F(2002) , A S tructural equation model of Resident Attitudes for tourism Development, Tourism Management, vol 23.
- KPMG,(2003). Qeshm Island Tourism Strategy-Final Report, For Qeshm Free Zone The Rising Sun in the Persian Gulf.
- Law, Christopherom(2002) , Urban Tourism, Continuum.
- Melt extraction and accumulation from partially molten rocks", Lithos 78: 25-42.
- Reynard, E & Coratza, P & Giusti, C(2011) , Geomorphosites and Geotourism; Geoheritage, V 3, 129-130.
- michael. c and stephen. g. page(2002) , the Geography of tourism and recreation.
- Weaver, D and Opperman, M(2000) , Tourism Managment, Wiley..